

Komunikat FOR 22/2021: Reforma sądownictwa za środki unijne: jak to robią na Słowacji?

Synteza:

- W słowackim projekcie krajowego planu odbudowy na reformę sądownictwa zamierza się przeznaczyć ponad 250 mln euro.
- Słowacy planują m.in. zmianę struktury sądów, wprowadzenie specjalizacji sędziów czy wprowadzenie bezpieczników przy wyborze sędziów sądu konstytucyjnego – z czym wiąże się poprawa efektywności wymiaru sprawiedliwości, zwiększenie niezależności sądów i niezawisłości sędziów oraz ograniczenie korupcji.
- Dzięki środkom z funduszu odbudowy, rząd Słowacji wybuduje i wyremontuje siedziby sądów, przeprowadzi digitalizację akt i systemów zarządzania sądami oraz uruchomi narzędzia analityczne.
- W porównaniu do propozycji słowackich polski rząd nie przedstawił w projekcie KPO żadnej inwestycji poprawiającej sprawność sądów; zamiast tego możemy spodziewać się kolejnych działań ograniczających ich niezależność.

Z końcem kwietnia większość państw członkowskich Unii Europejskiej przedstawiło Komisji projekty krajowych planów odbudowy. W swoim dokumencie¹ rząd Słowacji zawnioskował o przyznanie grantów z unijnego Funduszu Odbudowy w wysokości ok. 6,6 mld euro. Z tej kwoty 255 mln euro ma dotyczyć reformy sądownictwa, w ramach której na cyfrową i zieloną transformację przeznaczono odpowiednio 36 i 18 mln euro.

Z przeszło 800 stron słowackiego KPO komponent nr 15 dotyczący reformy wymiaru sprawiedliwości zajmuje ok. 30 stron. Wśród głównych problemów słowackiego wymiaru sprawiedliwości władze tego kraju wymieniają:

- wysoki poziom korupcji, który nie sprzyja prowadzeniu działalności gospodarczej;
- ograniczone zaufanie do sądownictwa;
- długi czas rozpoznawania spraw przez sądy, w tym w szczególności spraw gospodarczych.

¹ Ministerstvo financií Slovenskej republiky, *Plán obnovy: cestovná mapa k lepšiemu Slovensku*, <https://www.pla-nobnovy.sk>.

Biorąc pod uwagę zarówno krajowe, jak i zagraniczne rekomendacje dotyczące sądownictwa na Słowacji, w tym zalecenia w ramach europejskiego semestru, dzięki środkom z funduszu odbudowy rząd tego kraju planuje przeprowadzić dwie szeroko zakrojone reformy i dwie inwestycje:

- reforma 1: reorganizacja struktury sądownictwa;
- reforma 2: walka z korupcją, wzmocnienie niezależności sądów i niezawisłości sędziów;
- inwestycja 1: budowa i modernizacja sądów;
- inwestycja 2: cyfryzacja sądów, modernizacja technologii i zdolności analitycznych.

Pierwsza z reform określana jest jako „reforma mapy sądów”. Jak wskazuje rząd słowacki, poza niskim zaufaniem jednym z głównych problemów wymiaru sprawiedliwości jest znaczna fragmentaryzacja systemu sądownictwa. Na Słowacji funkcjonują obecnie 54 sądy rejonowe i 8 sądów okręgowych, na czele których stoi Sąd Najwyższy oraz wyspecjalizowany sąd karny (*Špecializovaný trestný súd*). Taka struktura sądownictwa, zdaniem autorów KPO, sprzyja koncentracji sądów w dużych miastach. W mniejszych ośrodkach sędziowie muszą zajmować się sprawami z różnych dziedzin, co nie sprzyja efektywnemu rozstrzygnięciu spraw. Zdarzają się sądy, w których orzeka tylko 6 sędziów, jak również jednostki z nawet 46 sędziami. Jak wskazuje słowacki rząd, obecny system nie pozwala na specjalizację sędziów w najważniejszych dziedzinach (sprawy cywilne, rodzinne, karne i gospodarcze), a problem ten jest widoczny w większości okręgów sądowych.

Głównym celem w ramach tej części jest utworzenie nowej struktury sądownictwa, co w ocenie rządzących ma zwiększyć wiarygodność sądów oraz poprawić efektywność i jakość wymiaru sprawiedliwości – także poprzez oszczędność czasu i lepsze warunki pracy sędziów i pracowników sądów. Zamiast 54 sądów rejonowych planuje się utworzenie 30 sądów pierwszej instancji (co zwiększy zasięg terytorialny każdego z nich) oraz umożliwi specjalizację sędziów. Ta ostatnia pozwoli na skrócenie czasu postępowań, w tym w bardziej skomplikowanych sprawach. Planuje się, że specjalizacja obejmie cztery wspomniane dziedziny, w ramach których sędziowie będą równo obciążeni pracą. Taki podział ma stać się możliwy za sprawą rzeczywicie losowego przydziału spraw poszczególnym sędziom.

Druga reforma wymiaru sprawiedliwości na Słowacji dotyczyć ma walki z korupcją oraz wzmocnienia niezależności sądów i niezawisłości sędziów. Jej celem jest m.in. usprawnienie samorządu sędziowskiego oraz przyjęcie narzędzi pozwalających na bardziej skuteczne ściganie nadużyć, w tym prania pieniędzy. Zmiany te mają odpowiadać rekomendacjom określonym w europejskim semestrze.

Słowacka rada sądownictwa (*Súdna rada Slovenskej republiky*), której głównym zadaniem jest przedkładanie głowie państwa nominacji na stanowiska sędziowskie, uzyska nowe kompetencje dotyczące kontroli oświadczeń majątkowych sędziów i ich kwalifikacji. W tym celu zwiększone mają być zasoby kadrowe rady. Połowa członków tego organu, będąca sędziami, wybierana bę-

dzie według klucza regionalnego, co pozwoli na zapewnienie lepszej reprezentatywności. Pozostali członkowie, powoływani przez rząd, parlament i prezydenta, nie będą mogli mieć sędziowskiej przeszłości.

Niedawno, co zasygnalizowano w KPO, doszło również do zmian w zasadach wyboru sędziów słowackiego sądu konstytucyjnego (*Ústavný súd Slovenskej republiky*). W szczególności wprowadzono bezpieczniki pozwalające na ograniczenie wpływu aktualnej większości parlamentarnej na skład tego organu. Po pierwsze, w razie obstrukcji parlamentu i braku wyboru kandydatów na sędziów prezydent będzie miał prawo powołać sędziego spośród osób, które wcześniej uzyskały aprobatę parlamentu. W każdym razie, dotychczasowi sędziowie sądu konstytucyjnego będą pełnić swoje funkcje do czasu powołania następców. Po drugie, co istotniejsze, nowe prawo przewiduje, że w przypadku, gdyby w jednej kadencji parlamentu upływała kadencja więcej niż połowy sędziów tego sądu (co spodziewane jest w 2031 roku), kadencje części sędziów zostaną wydłużone, aby żadna większość rządząca nie miała wpływu na większość składu tego sądu. Długość kadencji będzie powiązana z wielkością poparcia w parlamencie.

Wprowadzone mają być publiczne wysłuchania kandydatów na sędziów sądu konstytucyjnego, prokuratora generalnego i prokuratury specjalnego. Ponadto, sędziowie zyskają możliwość publicznego komentowania swoich orzeczeń. Wprowadzony ma być jednolity wiek przejścia sędziów w stan spoczynku – 67 lat (w przypadku sądu konstytucyjnego będą to 72 lata).

Co więcej, utworzone ma być odrębne sądownictwo administracyjne, a także nowe typy przestępstw, takie jak nadużycie władzy.

W ramach pakietu inwestycji finansowanych z funduszu, w związku ze zmianą struktury sądownictwa, do 2024 roku planuje się budowę i modernizację siedzib sądów.

Druga z inwestycji dotyczyć ma cyfryzacji sądownictwa. Powstać ma w pełni elektroniczny rejestr handlowy oraz centralny system zarządzania sądami zapewniający m.in. zdalny dostęp do akt sprawy i wymianę korespondencji. Umożliwi to zdalną komunikację ze wszystkimi sądami, zmniejszy koszty i poprawi efektywność sądownictwa. Cyfryzacja wymiaru sprawiedliwości ma również pozwolić na zbieranie danych na temat działalności poszczególnych sądów i wprowadzenie jeszcze lepszych narzędzi. Planuje się także doposażenie sądów w nowy sprzęt i oprogramowanie. Powstać ma również baza orzeczeń sądów słowackich i europejskich.

Opisywane inwestycje przyczynią się do realizacji celów cyfrowej i zielonej transformacji.

Porównując słowacką wersję planu odbudowy do jego polskiego odpowiednika² zauważyć można zadziwiającą przepaść w podejściu do zmian w wymiarze sprawiedliwości. Podczas gdy Słowacy proponują kompleksowe zmiany zarówno w organizacji, jak i w zasadach funkcjonowania wielu instytucji wymiaru sprawiedliwości, w przypadku polskiego KPO o sądownictwie wspo-

² Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, *Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności*, <https://www.gov.pl/web/planodbudowy/kpo-wyslany-do-komisji-europejskiej>.

mina się jedynie w kilku miejscach, podkreślając konieczność wzmocnienia niezależności i poprawy klimatu inwestycyjnego – co jest zresztą zbieżne z rekomendacjami wynikającymi z europejskiego semestru. Zmiany, jakie wprowadzono w Polsce w ostatnich latach, niewątpliwie wywołują przeciwne skutki. Dzięki środkom z KPO możliwe byłoby przynajmniej częściowe przeniesienie sądów w realia trzeciej dekady XXI w. Zamiast tego możemy spodziewać się jednak dalszych ataków większości parlamentarnej na wymiar sprawiedliwości i pojedynczych sędziów – ze szkodą dla praw i wolności każdego mieszkańca Polski.

Forum Obywatelskiego Rozwoju

FOR zostało założone w 2007 roku przez prof. Leszka Balcerowicza, aby skutecznie chronić wolność oraz promować prawdę i zdrowy rozsądek w dyskursie publicznym. Naszym celem jest zmiana świadomości Polaków oraz obowiązującego i planowanego prawa w kierunku wolnościowym.

FOR realizuje swoje cele poprzez organizację debat oraz publikację raportów i analiz podejmujących ważne tematy społeczno-gospodarcze, a w szczególności: stan finansów publicznych, sytuację na rynku pracy, wolność gospodarczą, wymiar sprawiedliwości i tworzenie prawa. Z inicjatywy FOR w centrum Warszawy i w Internecie został uruchomiony licznik długu publicznego, który zwraca uwagę na problem rosnącego zadłużenia państwa. Działania FOR to także projekty z zakresu edukacji ekonomicznej oraz udział w kampaniach na rzecz zwiększania frekwencji wyborczej.

Wspieraj nas!

Zdrowy rozsądek oraz wolnościowy punkt widzenia nie obronią się same. Potrzebują zaplanowanego, wyężonego, skutecznego wysiłku oraz Twojego wsparcia.

Jeśli jest Ci bliski porządek społeczny szanujący wolność i obawiasz się nierozsądnych decyzji polityków udających na Twój koszt Świętych Mikołajów, wesprzyj finansowo nasze działania.

Wyślij przelew na konto FOR (w PLN): 68 1090 1883 0000 0001 0689 0629

W sprawie darowizn możesz się skontaktować z:

Patrycja Satora, dyrektor ds. rozwoju FOR

tel. 500 494 173

e-mail: patrycja.satora@for.org.pl

Już dziś pomóż nam chronić wolność – obdarz nas swoim wsparciem i zaufaniem.

KONTAKT DO AUTORA

Patryk Wachowiec

Analitik prawny FOR

e-mail: patryk.wachowiec@for.org.pl

Twitter: [@PatrykWachowiec](https://twitter.com/PatrykWachowiec)

Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju – FOR
ul. Ignacego Krasickiego 9A • 02-628 Warszawa • tel. 22 628 85 11
e-mail: info@for.org.pl • www.for.org.pl

[f](https://www.facebook.com/FundacjaFOR)/FundacjaFOR • [t](https://twitter.com/FundacjaFOR)@FundacjaFOR • [in](https://www.linkedin.com/company/forum-obywatelskiego-rozwoju)/forum-obywatelskiego-rozwoju